

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ  
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД  
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

НАУКОВИЙ ВІСНИК  
УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

*Серія*

ПЕДАГОГІКА

---

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

*Збірник наукових праць*

*Випуск 1 (38)*

Ужгород – 2016

Середа Ірина. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ТАЙ-БО АЕРОБІКИ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ.В.ГНАТЮКА .....	245
Сивохоп Едуард, Маріонда Іван, Товт Валерій. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ САМОПЗНАННЯ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	248
Скорнякова Олена. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ .....	253
Слободянюк Олена. КРИТЕРІАЛЬНО-РІВНЕВИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ.....	258
Смук Оксана. СЕНС БУТТЯ ЯК ОСОБИСТІСНИЙ ФЕНОМЕН .....	262
Сойма Наталія. ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ В АДАПТАЦІЇ .....	265
Стойка Олеся. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ США В УКРАЇНІ .....	269
Стремецька Вікторія. ТЮРЕМНА ТА ПОСТПЕНІТЕНЦІАРНА БЛАГОДІЙНІСТЬ ЖІНОК У ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. ....	272
Талалай Юлія. МОВНА ОСВІТА В АВСТРІЇ: ПРОПАГАНДА МУЛЬТИПЛІНГВІЗМУ .....	276
Терещук Віта. ВІРТУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ: СУТНІСТЬ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЙОГО СТВОРЕННЯ.....	279
Тимофєєва Оксана. ЗМІСТ І МЕТОДИКА ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН.....	284
Товканець Ганна. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ .....	290
Товканець Оксана. ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ .....	293
Трубачева Світлана, Черноус Оксана. МЕТАПРЕДМЕТНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ.....	298
Туряниця Василь, Туряниця Вікторія. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ВИД ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ФАКТОР МОДЕРНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ .....	302
Химченко Олена. ОСОБЛИВОСТІ ВИМІРУ РЕЗУЛЬТАТІВ КУЛЬТУРНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ .....	306
Хмуринська Тетяна. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ ТА БЕЗДОГЛЯДНОСТІ ДІТЕЙ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РЕАБІЛІТАЦІЇ.....	309
Царик Ольга. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ У ГАЛИЧИНІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	312
Чейпеш Іванна, Кухта Марія. ТРАНСФОРМАЦІЯ ДИДАКТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ КУЛЬТУРОВІДПОВІДНОСТІ Й ПОЛКУЛЬТУРНОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ .....	316
Черепаня Наталія. ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ВЗАЄМОДІЇ З СОЦІАЛЬНИМ ДОВКІЛЛЯМ .....	319
Човрій Маріанна, Сухацька Леся. ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ .....	323
Швець Тетяна. СУЧАСНИЙ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ .....	327
Шиманська Марія. СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ТА ОСВІТА: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ .....	330
Щурова Наталія. РОЛЬ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В ЗМІЦНЕННІ ЗДОРОВ'Я ШКОЛЯРІВ .....	334
Якубова Людмила. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ .....	337
Яцишина Ольга, Мельничук Ірина. ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ .....	342

**Яцишина Ольга Василівна**  
аспірант кафедри педагогіки і методики початкової освіти  
Тернопільський національний педагогічний університет імені  
Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

**Мельничук Ірина Миколаївна**  
доктор педагогічних наук, професор,  
завідувач кафедри філософії та суспільних дисциплін ДВНЗ «Тернопільський державний медичний  
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,  
м. Тернопіль, Україна

## ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

*У статті висвітлено основні філософські аспекти гуманітарної підготовки студентів-медиків та гуманізації вищої медичної освіти загалом. Подано історичну довідку щодо гуманного ставлення до людини у працях філософів та релігійних джерелах. Проаналізовано основні моральні якості, що є визначальними у професійній діяльності майбутнього лікаря. Співставлено поняття «гуманний» та «гуманітарний» та обґрунтовано роль гуманітарної підготовки студентів-медиків у формуванні в них гуманного ставлення до людської особистості.*

*Ключові слова:* гуманітарна підготовка, гуманізація, медична освіта, майбутні лікарі, філософія освіти.

**Вступ.** Останні кілька десятиліть стали поворотними у розвитку українського суспільства і, відповідно, системи освіти. Сучасний ринок праці висуває нові вимоги до фахівця. Нинішній випускник вищого навчального закладу повинен бути не лише висококваліфікованим спеціалістом, але й всебічно розвиненою особистістю, котра володіє загальнолюдськими моральними якостями, нормами та цінностями, навичками міжособистісного спілкування та ін. Особливої актуальності це питання набуває щодо випускників медичних ВНЗ, оскільки їхня майбутня професійна діяльність безпосередньо стосується людини, яка є водночас її основним об'єктом. Таким чином, постає проблема співіснування фахової та гуманітарної підготовки у системі вищої медичної освіти.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Окремі аспекти гуманітарної підготовки фахівців різних напрямів, зокрема й медиків, розглядали Ю. Колісник-Гуменюк [1], О. Лямова [2], Г. Микиртічан [3], Г. Шаповал [4], А. Росс (A. Ross) [5] та ін.

**Метою** статті є дослідження філософського аспекту гуманітарної підготовки студентів медицини.

**Виклад основного матеріалу.** Проблема протиставлення фахової та гуманітарної підготовки сягає корінням у середину ХХ століття. Зокрема канадський дослідник А. Росс (A. Ross), котрий розглядав співвідношення гуманітарної (як загальної) та технічної (як фахової) освіти, зауважив, що протиставлення цих двох напрямів є помилковим. Науковець стверджує, що освіта, яку здобувають студенти, наприклад, мистецького напрямку, є винятково гуманітарною, як і освіта студентів технічного фаху не є винятково технічною, негуманітарною. Сутність і мета гуманітарної освіти полягають у тому, щоб звільнити мислення людини, подарувати їй «радість спілкування» [5, с. 96].

Цитуючи В. Вересаєва, Г. Микиртічан зазначає, що за рівності усіх інших умов лікар щодо моралі на голову вищий за представників інших спеціальностей [3]. Дослідник також наводить факт, котрий свід-

чить, що свого часу лікаря не допускали до медичної практики, якщо він не мав ступеня бакалавра мистецтв, тобто гуманітарна освіта була обов'язковою для лікаря [3].

Внаслідок того, що професія лікаря безпосередньо пов'язана з людиною, яка є й об'єктом медицини загалом, постає питання про гуманізацію медичної освіти з тим, щоб ще на початкових етапах формування студента-медика як майбутнього фахівця медицини закласти в нього моральні та етичні основи майбутньої професійної діяльності.

Перші згадки про необхідність гуманного ставлення до людини сягають корінням у праці давніх філософів. Зокрема вчення Будди базується на чотирьох вищих чеснотах, головною з яких – любов. Вислів з цього приводу знаходимо в ілюстрованій історії релігії: «Як мати все життя плакає своє дитя, так нехай людина полюбить всеосяжною любов'ю усі живі істоти» [6, с. 42].

Китайський філософ Конфуцій проповідував гуманне ставлення до людини. Основний моральний принцип його філософії – «жень» (людинолюбство) – проголошував повагу й любов до людей старших за віком та за соціальним статусом. Формування цієї чесноти Конфуцій вбачав завданням виховання й освіти [2, с. 18].

На подальших етапах розвитку філософії теж прослідковуємо ідеї про гуманність у ставленні до людини. Так, гуманістичною спрямованістю характеризуються погляди давньогрецьких філософів (Панетія, Демокрита, Сократа, Аристотеля). Зокрема вчення Сократа про мораль базується на твердженні про те, що людина за своєю природою є доброю (моральною), якщо ж хтось вчиняє щось аморальне, то причиною цього є недостатність розуміння – етичного знання.

Філософія середньовіччя, котра базувалася на вченнях церкви та Біблії, дотримується одвічних християнських правил: «не убий», «люби ближнього свого, як самого себе». Про гуманне ставлення до

людини говорить і Євангеліст Матвій: «Все, отже, що бажали б ви, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм, – це ж бо закон і пророки» (Матв. 7:12) [7].

В Індії в ведичну епоху кодекс етики лікаря проголошував: «Вдень і вночі, який би ти не був зайнятий, ти повинен усім серцем і душею намагатися полегшити страждання своїх пацієнтів. Ти не повинен залишати або ображати своїх пацієнтів навіть заради порятунку власного життя чи збереження засобів для існування» [2, с. 27].

У дисертаційному дослідженні О. Лямової виокремлено основні моральні якості, необхідні лікарю для гуманного ставлення до людської особистості. Серед них дослідниця називає п'ять основних якостей:

1. Власне гуманність, яка, у свою чергу включає поняття людинолюбства (доброта, людяність, небайдужість, справедливість та ін.), гуманістичної спрямованості (привітність, уважність, доброзичливість), емпатії (співчуття, співпереживання), милосердя, або альтруїзму (турботливість, прагнення допомогти, готовність прийти на допомогу).
2. Толерантність – терпимість, поступливість.
3. Комунікативна компетентність – комунікабельність, комунікативна толерантність.
4. Емоційна стійкість – стриманість, самоконтроль, волюва саморегуляція.
5. Вихованість – порядність, щирість, тактовність, ввічливість, відповідальність, дисциплінованість [2, с.37].

Гуманітарний аспект медичної освіти, за словами Г. Шаповал, відображає парадигму гуманітарних проблем професійної діяльності лікаря, до яких належать: взаємовідносини з пацієнтами, членами їх сімей, колегами, питання медичного права та медичної етики, обмін провідним професійним досвідом [4, с. 109].

Поняття «гуманітарний» та «гуманний» є суміжними, але не тотожними. Так, Великий тлумачний словник української мови свідчить, що гуманний – це «людяний у своїх діях і ставленні до інших людей» [8, с. 266]. Водночас гуманітарний – той, який належить до суспільних наук, що вивчають людину та її культуру [8, с.266]. Незважаючи на певну семантичну відмінність цих понять, вони обидва зосереджені на спільному об'єкті, яким є людина і мають спільний корінь *homo*, що також тлумачиться як людина.

### Список використаної літератури

1. Колісник-Гуменюк Ю.І. Формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців у процесі гуманітарної підготовки в медичних коледжах: монографія / Ю.І.Колісник-Гуменюк. – Львів : КВП «Край», 2013. – 296 с.
2. Лямова О.О. Воспитание гуманного отношения к человеку в профессиональной подготовке врача : дисс...канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Оксана Олеговна Лямова. – Ярославль, 2014. – 200 с.
3. Микиртчян Г. Л. Гуманитарная составляющая высшего медицинского образования [Электронный ресурс] / Г. Л. Микиртчян // Интернет-сайт: профессиональное сообщество медицинских руководителей, МЦФЭР, 2010 // Режим доступа: [http://www.zdrav.ru/library/publication... hp?ID=1906](http://www.zdrav.ru/library/publication...hp?ID=1906)
4. Шаповал Г. Н. Гуманитарный аспект медицинского образования как неотъемлемая составляющая обучения иностранных студентов-медиков / Г.Н.Шаповал // Матер. XXXIII междунар. научн.-практ. конф. «Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история» (г.Новосибирск, 27 января 2014 г.). – Новосибирск: СибАк, 2014. – С.108-112
5. Ross A. M. Some considerations of the antithesis between a liberal and a technical education / A.M.Ross // The Vocational Aspect of Education. – 1953. – Vol.5. – №11. – P.96-105
6. Иллюстрированная история религии: В 2 т. – Т.1. – М., 1992. – 416 с.
7. Євангеліє від Матея [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osbm-buchach.org.ua/Bibliya/Matey.html>
8. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

Внаслідок цього, вважаємо, що саме гуманітарна підготовка (із суспільних дисциплін) має найбільший потенціал для формування гуманного ставлення майбутнього лікаря до людської особистості.

Безперечно, гуманітарна підготовка лікаря відрізняється від гуманітарної підготовки фахівців інших напрямів і має свою специфіку. Тому вимагає специфічного підходу та принципів.

Одним з основних принципів, на яких базується процес гуманітарної підготовки іноземців – майбутніх лікарів є принцип професійної спрямованості. Сутність принципу професійної спрямованості, за Ю. Колісник-Гуменюк, полягає у використанні педагогічних засобів, які забезпечують студентам засвоєння передбачених програмами навчальних дисциплін знань, умінь, навичок, досвіду творчої діяльності, в результаті чого формується інтерес до обраної професії та становлення професійних якостей особистості майбутнього лікаря [1, с.114].

Принцип професійної спрямованості гуманітарної підготовки студентів-медиків реалізується, передусім, у процесі вивчення філософії. Зокрема на заняттях з таких тем як «Онтологія», «Філософська антропологія» відбувається розгляд питань, що безпосередньо стосуються основ людського буття, місця людини у світі, проблем життя і смерті, права особистості на життя та ін. Аналіз цих питань майбутніми лікарями сприяє формуванню у них ціннісного ставлення до пацієнта як особистості, якій властиві почуття та переживання, які лікареві слід враховувати під час майбутньої професійної діяльності.

**Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки:**

1. Гуманітарна підготовка є невід'ємною складовою професійної освіти майбутнього лікаря, оскільки сприяє формуванню у нього моральних та етичних цінностей.
2. Важливість гуманізації медичної освіти зазначена ще у давніх філософських джерелах. На основі гуманізації повинен будуватися й процес гуманітарної підготовки, оскільки ці обидва поняття мають спільний об'єкт: людину.
3. Найбільший потенціал для гуманізації медичної освіти та гуманітарної підготовки студентів-медиків мають суспільні дисципліни, зокрема філософія, під час вивчення якої відбувається формування у студентів ціннісного ставлення до пацієнта.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2016 р.

**Яцишина Ольга**

аспірант кафедри педагогіки і методики начального образования  
Тернопольський національний педагогічний університет імені  
Владимира Гнатюка, Тернопіль, Україна

**Мельничук Ірина**

доктор педагогічних наук, професор,  
заведуючий кафедрою філософії і суспільних дисциплін  
ГВУЗ «Тернопольський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МЗ  
України», Тернопіль, Україна

### ГУМАНИТАРНА ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ: ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ

В статье отражены основные философские аспекты гуманитарной подготовки студентов-медиков и гуманизации высшего медицинского образования в целом. Представлена историческая справка относительно гуманного отношения к человеку в трудах философов и религиозных источниках. Проанализированы основные нравственные качества, которые являются определяющими в профессиональной деятельности будущего врача. Сопоставлены понятия «гуманный» и «гуманитарный» и обоснована роль гуманитарной подготовки студентов-медиков в формировании у них гуманного отношения к человеческой личности.

Ключевые слова: гуманитарная подготовка, гуманизация, медицинское образование, будущие врачи, философия образования.

**Yatsyshyna Olha**

Post-graduate Student  
Department of Pedagogy and Method of Elementary Education  
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

**Melnychuk Iryna**

Doctor of Education, Professor  
Head of Philosophy and Social Sciences Department  
I.Horbachevsky Ternopil State Medical University, Ternopil, Ukraine

### LIBERAL TRAINING OF DOCTORS-TO-BE: PHILOSOPHICAL ASPECT

*There are five basic moral qualities which are necessary for the doctor during their professional activity: humanity, which in turn includes the concept of philanthropy (kindness, compassion, justice, etc.) humanistic orientation (friendliness, attentiveness), empathy (compassion), altruism (caring, desire to help, willingness to help); tolerance, acquiescence; communicative competence – communicability, communicative tolerance; emotional stability – restraint, self-control, volitional self-regulation; politeness – integrity, honesty, tact, courtesy, responsibility, discipline etc.*

*One of the basic principles that underpin humanitarian process for foreigners – future doctors is the principle of professional orientation. The essence of the principle of professional orientation is to use pedagogical tools that provide students by knowledge, skills, experience of creativity according to syllabuses of academic disciplines, resulting the emerging of interest in their chosen profession and formation of professional qualities of doctor-to-be. The principle of professional orientation of medical students' liberal training is realized primarily in the study of philosophy. Particularly during the classes on topics such as «Ontology», «Philosophical Anthropology» is the consideration of issues relating specifically to the basics of human existence, human's place in the world, the problems of life and death, individual rights to life and others. The analysis of these issues contributes to formation of doctors'-to-be value treatment to the patient as a person, who has feelings and experiences which should be considered by doctor within his future professional activities.*

*Key words: liberal training, humanization, medical education, doctors-to-be, philosophy of education.*